

3.6. Analytisch onderzoek (7 juli 1995)^{89 90}

1. Inleiding

1.1.<em>Onder analytisch onderzoek wordt verstaan het geheel van controleprocedures waarbij de onderlinge verbanden tussen verschillende bestanddelen van informatie worden bestudeerd, de relevante trends in de financiële informatie worden opgevolgd en onverwachte fluctuaties of andere ongewone gegevens worden opgespoord.

1.2.<em>Paragraaf 2.5. van de Algemene controlenormen bepaalt: “De bedrijfsrevisor moet voldoende bewijskrachtig controle materiaal verzamelen dat zijn tot uitdrukking gebrachte mening ten aanzien van de jaarrekening kan staven”. Het analytisch onderzoek maakt deel uit van de technieken die bijdragen tot de oordeelvorming van de revisor.

Aan de hand van het analytisch onderzoek kan de revisor een besluit trekken omtrent de aanvaardbaarheid van een geheel van boekhoudkundige gegevens. Wanneer het om de certificering van de jaarrekening gaat, zal het analytisch onderzoek in samenhang met andere controle technieken worden toegepast.

1.3.<em>De techniek van het analytisch onderzoek bekleedt een belangrijke plaats in het controleproces, vooral met betrekking tot de risicoanalyse (cf. de aanbeveling 2.1. van 3 december 1993 inzake het controlerisico). Zij is niet alleen van toepassing voor de controle op de jaarrekening, maar o.m. ook voor de controle van tussentijdse toestanden (cf. de aanbeveling 2.6. van 5 januari 1993 betreffende het beperkt nazicht) en ook op aan de ondernemingsraad te verstrekken informatie.

1.4.<em>Het analytisch onderzoek wordt uitgevoerd bij het uitwerken van de planning van de werkzaamheden en in de eindfase van de controle. Het kan ook worden uitgevoerd in de loop van de controle.

2. Aard van de analytische procedures

2.1.<em>De analytische procedures omvatten:

2.1.1.<em>De vergelijking van financiële informatie met:

- de vergelijkbare informatie m.b.t. een of meer vorige periodes;

---

⁸⁹ Deze aanbeveling steunt op de International Standard on Auditing n° 520 “Analytical Procedures” uitgevaardigd door de IFAC.

⁹⁰ Advies Hoge Raad voor het Bedrijfsrevisoraat en de Accountancy d.d. 11 mei 1995, Jaarverslag HREB, 1994-1995, p. 25-27.

- de resultaatverwachtingen, o.m. begrotingen en vooruitzichten;
- de gemiddelde gegevens in de betrokken bedrijfssector, of andere vergelijkbare entiteiten.

2.1.2.<em>Het bestuderen van verbanden tussen financiële informatie en:

- andere gegevens waarnaar men kan verwijzen en die op grond van de ervaring werden vastgesteld, b.v. de brutowinstmarge;
- niet-financiële informatie, b.v. het verband tussen de personeelskosten en het aantal tewerkgestelden.

2.2.<em>Het aantal mogelijke cijfermatige vergelijkingen is zeer groot. De degelijkheid van een analytisch onderzoek wordt echter niet bepaald door het aantal vergelijkingen, maar wel door hun relevantie ten aanzien van de controledoelstellingen.

De keuze van de te verrichten cijfermatige vergelijkingen hangt o.m. af van de eigen kenmerken van de bedrijfsactiviteit, de aard van de beschikbare gegevens, de verwachte graad van samenhang en de graad van betrouwbaarheid van de gegevens waarmee men vergelijkt.

2.3.<em>De verschillende activiteiten die de bedrijfscyclus vormen, kennen een onderlinge samenhang. Geen enkele rubriek in de jaarrekening kan los gezien worden van het geheel. De revisor dient uit te maken welke verbanden hij mag verwachten tussen een bepaald gegeven (b.v. de verkoopcijfers) en daarmee verband houdende gegevens (b.v. de kostprijs van de grondstoffen). De te leggen verbanden zijn afhankelijk van de aard van het bedrijf en de beschikbaarheid van betrouwbare gegevens.

Er kunnen analyses worden gemaakt op het niveau van de geconsolideerde gegevens.

De revisor zal aandacht hebben voor de relevantie van de verbanden, hun bewijskrachtig karakter t.a.v. de conclusies die eruit kunnen worden afgeleid in het raam van zijn controle (zo kan b.v. het werken met standaardkosten een aantal verbanden beïnvloeden wanneer het gaat om een analytisch onderzoek van een tussentijdse staat, of nog: de variabele kosten houden verband met de hoegrootheid van de verkoopcijfers, maar niet omgekeerd). Hij zal zich steunen op zijn kennis van de onderneming en van de gebeurtenissen die zich in de loop van het boekjaar hebben voorgedaan (b.v. een tariefwijziging of het gewijzigde product- of dienstenaanbod). De analyse zal des te meer bewijskrachtig zijn als één van de bestanddelen van de vergelijking het voorwerp heeft uitgemaakt van een extern onderzoek.

3. Doel van het analytisch onderzoek

3.1.<em>Naast een beter inzicht in de onderneming en haar activiteiten, kan het analytisch onderzoek ook gericht zijn op drie wezenlijke doelstellingen:

- potentiële risico's te onderkennen;
- bepaalde informatie te bevestigen;
- de globale samenhang van de informatie na te gaan.

3.2.<em>Het onderkennen van risico's vloeit voort uit de identificatie van ongewone schommelingen in verrichtingen of situaties (een vermindering van de brutomarge, de omvang van toegestane kredietfaciliteiten aan sommige klanten, enz.).

Analytische procedures zullen in hoofdzaak worden uitgevoerd om richting te geven aan de overige controlewerkzaamheden of om bepaalde informatie te bevestigen.

3.3.<em>Bevestigingstests zijn deze tests die toelaten het nodige bewijskrachtig materiaal in te zamelen t.a.v. de saldi en andere gegevens die in de jaarrekening worden opgenomen. Onder bepaalde voorwaarden, zoals hierna wordt verduidelijkt, kan analytisch onderzoek worden gebruikt als bevestigingstest. De bedrijfsrevisor zal beslissen welke controletechnieken hij zal aanwenden rekening houdend met de doelgerichtheid en doelmatigheid van de aangewende procedures.

De betrouwbaarheidsgraad van het analytisch onderzoek als bevestigingstest zal afhangen van de risicoanalyse van de revisor (zie aanbeveling 2.1. van 3 december 1993 "Controlerisico" punt 6.2.), alsmede het feit of het boekhoudsysteem op voldoende frequente wijze juiste en gedetailleerde gegevens verstrekt die toelaten betrouwbare mathematische methodes te gebruiken.

Gebruikt als bevestigingsprocedure, stoelt het analytisch onderzoek op de idee dat een zekere betrouwbaarheidsgraad kan worden toegekend aan rubrieken of rekeningen waarin geen onverwachte schommelingen werden ontdekt. Indien er voor een abnormale schommeling geen objectieve gegevens ter verklaring voorhanden zijn (seizoengebonden schommelingen, wijziging van de structuur of van de activiteit van de onderneming,...) zal het onderzoek in elk geval met behulp van andere controleprocedures moeten worden aangevuld.

3.4.<em>Het zoeken naar de globale samenhang binnen de financiële informatie aan de hand van een analytisch onderzoek vindt plaats in de eindfase van de controle, met het oog op de bevestiging van de deelconclusies die uit de verrichte werkzaamheden werden getrokken.

4. De plaats van het analytisch onderzoek in het controleprogramma

4.1.<em>Bij het uitwerken van de planning, zal het analytisch onderzoek de revisor helpen een beter inzicht te verkrijgen in de evolutie van de activiteiten van de

onderneming en de inherente risico's daarmee te onderkennen. Het vaststellen van de inherente risico's is een hulpmiddel bij het bepalen van de aard, het tijdstip en de reikwijdte van de overige auditprocedures.

4.2.<em>In de loop van de controle, kunnen analytische procedures samen met andere procedures worden toegepast.

4.3.<em>In het laatste stadium van de audit, laat een analytisch onderzoek de revisor toe zich te verzekeren van de globale samenhang van de informatie ten aanzien van zijn kennis van de onderneming en van de omgeving waarin ze werkt. Aan de hand van dit onderzoek kunnen de resultaten van voordien verrichte controles worden bevestigd, maar kan ook de wenselijkheid blijken om bijkomende controles uit te voeren.

5. Methodologie van het analytisch onderzoek

5.1.<em>De revisor zal de beschikbaarheid nagaan van informatie die voor het verrichten van analytische procedures vereist is en alsook van resultaten van dergelijke procedures die door de cliënt worden toegepast. Hij kan gebruik maken van gegevens die door de cliënt in voorbereiding op het analytisch onderzoek worden opgesteld, mits hij de zekerheid heeft dat de gegevens op gepaste wijze werden voorbereid.

5.2.<em>De revisor zal de analytische procedures die hij verricht, kiezen in functie van het nagestreefde doel en van de door hem nagestreefde betrouwbaarheidsgraad. Ook dient hij rekening te houden met:

- de kennis van de onderneming die hij in de vorige jaren heeft verworven en met de resultaten van zijn onderzoek van de interne controle;
- de beschikbaarheid van financiële informatie (begrotingen en prognoses) of niet financiële informatie (geproduceerde of verkochte volumes);
- de betrouwbaarheid van de beschikbare informatie, b.v. de zorg waarmede de begrotingen werden opgesteld;
- de relevantie van de beschikbare informatie: begrotingen kunnen b.v. zijn opgemaakt in functie van vooropgestelde doelstellingen, en niet zozeer in functie van de verwachte resultaten;
- de vergelijkbaarheid van de beschikbare informatie; de gegevens van de onderneming zijn bijvoorbeeld niet altijd voor vergelijking met de gegevens van de globale sector vatbaar.

5.3.<em>Analytische procedures hanteren soms niet financiële gegevens (aantal tewerkgestelden, aantal verzonden stuks enz.). De revisor zal moeten nagaan in hoeverre de procedures voor het aanmaken van die niet-financiële gegevens betrouwbaar zijn.

De procedures m.b.t. de niet-financiële informatie kunnen vaak naar aanleiding van het nazicht van de administratieve organisatie getest worden. Een bedrijf kan bij

voorbeeld interne controles uitwerken met betrekking tot de verwerking van de verkoopfacturen en tevens betreffende de verkochte volumes. In dit geval kan de revisor deze procedures testen in het raam van zijn conformiteitsnazicht betreffende de verwerking van de aankoopfacturen.

5.4.<em>Een analytisch onderzoek behelst technieken die steunen op:

5.4.1.<em>De beoordeling van de aanvaardbaarheid van variaties.

De meest verspreide methode bestaat erin een vergelijkende tabel op te maken van de bedragen of ratio's van het boekjaar die dan vergeleken worden met de gegevens van het vorige boekjaar of van vorige boekjaren, en tevens van de begroting. Computerprogramma's bieden standaardmodellen aan voor de cijfermatige en grafische verwerking.

5.4.2.<em>Het analyseren van schommelingen.

Deze methodes hebben tot doel om, uitgaande van de kennis van de onderneming, na te gaan in hoeverre de schommelingen in de periodieke gegevens ten opzichte van de brongegevens normaal zijn en dit aan de hand van een op voorhand vastgelegde relevantiedrempel. Men vergelijkt dan de (maandelijkse) evolutie van met elkaar in verband staande cijfers (b.v. verkoop- en aankoopcijfers goederen) om elke relevante afwijking vast te stellen die aan een bijkomend nazicht dient onderworpen te worden.

5.4.3.<em>Het gebruik van statistische predictiemethodes.

Op grond van de door hem opgedane ervaring, van zijn kennis van de onderneming, van de voornaamste factoren die de resultaten beïnvloeden (inflatie, prijsindexen, personeelskosten, niet financiële gegevens, enz.) kan de revisor aan de hand van statistische methodes trachten de hoegrootheid te voorspellen van de afhankelijke variabelen voor de onderzochte periode, en de aanvaardbaarheid van de afwijking te bepalen ten opzichte van de effectief geboekte gegevens.

6. Bewijskracht van analytisch onderzoek

6.1.<em>Het analytisch onderzoek gaat uit van het vermoeden dat een aantal gegevens onderling zijn gerelateerd. Het aantreffen van die verbanden biedt dan ook bewijskrachtig materiaal t.a.v. de volledigheid, de juistheid en de betrouwbaarheid van de gegevens die de boekhouding genereert.

Het vertrouwen dat in het analytisch onderzoek kan worden gesteld, wordt bepaald door drie soorten elementen:

- a) het door de revisor beoogde doel;
- b) de betrouwbaarheid van de aangewende gegevens;
- c) de toegepaste methode.

6.2.<em>De door de revisor nagestreefde doelstelling oefent een aanzienlijke invloed uit op de besluiten die hij kan trekken uit de analytische procedures. Zo zal b.v. het analytisch onderzoek dat bij de planning van de werkzaamheden wordt uitgevoerd mede bepalend zijn voor de aard, het tijdstip en de reikwijdte van de overige controleprocedures, terwijl het analytisch onderzoek in het eindstadium van de controlewerkzaamheden de bewijskrachtige gegevens die via andere technieken werden verzameld, kan bevestigen.

Bovendien moet het analytisch onderzoek geplaatst worden binnen het geheel van controleprocedures die worden toegepast en moet het relatieve belang van de gegevens waarop het onderzoek betrekking heeft, bekeken worden ten opzichte van de financiële informatie in haar geheel. Wanneer het b.v. om een relevante rubriek van de jaarrekening gaat, kan de revisor zijn conclusies niet uitsluitend op het analytisch onderzoek steunen. Daartegenover staat dat hij wel in aanzienlijke mate kan steunen op procedures van analytisch onderzoek voor een aantal rubrieken die, elk afzonderlijk beschouwd, niet belangrijk zijn t.a.v. de globale financiële informatie en voor dewelke geen onverwachte schommelingen werden vastgesteld.

6.3.<em>In het analytisch onderzoek worden onafhankelijke variabelen betrokken die als juist worden beschouwd. De zekerheidsgraad aan deze gegevens verbonden, beïnvloedt rechtstreeks de bewijskracht van het resultaat.

De degelijkheid van het interne controlesysteem beïnvloedt indirect maar op determinerende wijze de bewijskracht van de analytische procedures. Wanneer de revisor b.v. vaststelt dat de interne controles betreffende de orderverwerking zwakke punten vertoont, kan hij bezwaarlijk zijn conclusies m.b.t. de verkoopprocedures steunen op de resultaten van een analytisch onderzoek, en zal hij zoeken naar andere bewijskrachtige gegevens betreffende de detailboekingen van verrichtingen en saldi.

Het resultaat van het analytisch onderzoek kan worden bevestigd door andere substantiële procedures, waardoor de bewijswaarde van het geheel gaat toenemen. Zo kunnen bijvoorbeeld de procedures die de revisor toepast om de inbaarheid van de vorderingen te controleren, o.m. het onderzoek van latere ontvangsten, de twijfels bevestigen of ontcrachten die hun oorsprong vonden in de toepassing van analytische onderzoeksprocedures betreffende de ouderdomsanalyse van de klantenrekeningen.

6.4.<em>Niet alle analytische procedures hebben dezelfde bewijskracht. Een gewoon aanvaardbaarheidsonderzoek steunend op een onderzoek van de financiële ratio's is geen bewijskrachtig gegeven dat kan bijdragen tot de bevestiging van een balanspost, terwijl de analyse van de schommelingen en vooral de statistische prognosemethodes daar wel een bijdrage toe kunnen leveren.

De revisor zal eveneens rekening moeten houden met de nauwkeurigheid waarmee de resultaten van de analytische onderzoeksprocedures kunnen worden voorspeld. Zo zal hij b.v. verwachten dat de brutomarge van de ene periode tot de andere stabiel zal blijven dan kosten die door de bedrijfsleiding beslist worden zoals onderzoeks- of

publiciteitskosten.

7. Nazicht van de schommelingen en ongewone gegevens

Wanneer het analytisch onderzoek ongewone schommelingen of elementen aan het licht brengt, d.w.z. onverwachte of tegenstrijdige verbanden in vergelijking met op andere wijze verkregen bewijskrachtige gegevens, zal de revisor zulks onderzoeken.

Gewoonlijk begint dit onderzoek met het vragen van informatie bij de leiding. De revisor moet:

- de relevantie van de antwoorden onderzoeken, in vergelijking met bijvoorbeeld de kennis die hij heeft van het bedrijf of nog van andere bewijskrachtige gegevens die hij in de loop van zijn controles heeft verzameld;
- overwegen of op basis van de bekomen informatie andere nazichten noodzakelijk zijn.

Er zal steeds een aanvullend onderzoek nodig zijn, wanneer de leiding niet in staat is om een verklaring te geven, of wanneer de gegeven verklaring als onbevredigend wordt beschouwd.

8. Documentatie

De revisor zal met grote zorg de verschillende fasen van het analytisch onderzoek documenteren, onder meer:

- de beoogde doelstelling;
- de bron en de betrouwbaarheid van de refertegegevens;
- de tenuitvoerlegging van de procedures en de verklaringen die hem werden medegedeeld betreffende de afwijkende variaties;
- de criteria aangewend ter vaststelling van de relevante schommelingen;
- de conclusies van het onderzoek, met inbegrip van de vereiste aanvullende onderzoeken.